

En kvinna Tidfrid, sannolikt änka, har sålunda tillsammans med sin son Karl och sin dotter Mungärd låtit resa denna sten till minne av sin son Holmger.

Ornamentiken tyder på att stenen är ristad av Öpir, såsom redan Brate har antagit.

907. Bärby, Vänge sn.

Pl. 173.

Litteratur: B 429, L 111, D 1: 158. J. Bureus, Fa 6 s. 113 n:r 21 (Caspar Cohl), s. 216 n:r 256 (Rhezeliuss), Fa 5 n:r 477, Fa 1 s. 103; J. Rhezelius, Fa 10: 1 n:r 76; J. Peringskiöld, Monumenta Ullerakerensia (1719), s. 334; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 42, hs R 556 (UUB), s. 453; UFT h. 11 (1883), s. 248; O. v. Friesen, Anteckningar (UUB); E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 110.

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckning (i Fa 10: 1); Bureus, kopparstick (i F f 6 n:r 185); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiöld a. a. och B 429; Dybeck a. a.; v. Friesen foto (UUB).

Runstenen står i Bärby trädgård, 70 m. N om huvudbyggnaden. Den är rest på ett litet konstgjort stenröse. Ristningsytan vetter åt S.

Runstenen var känd redan av J. Bureus. Efter en teckning av Rhezelius hade han låtit göra ett kopparstick av ristningen. Platsen var enligt Caspar Cohl »Vedh Bärby i Vängie Sokn i giärdet», enligt Rhezelius »Widh Bärby» (Fa 6), »Widh Bärby i giärdet» (Fa 10: 1), Fa 5: »Bärby». — Peringskiöld: »Bärby Runesten i Gårdet» (sic!) (B 429: »Bärby; L 111: »Bärby gärde»). — And. Celsius har granskat inskriften den 5 juli 1726, och Olof Celsius den 7 okt. 1726. — Dybeck (1863): »För närvarande har denna sten ett ofördelaktigt läge i ett dike uti Bärby norra gärde, mellan en ansenlig skogshöjd och den sänkning, i hwilken Wänge-ån flyter. Han är mycket sunken och nästan liggande, men skall resas.» I beskrivningen till Geologiska kartbladet »Upsala» (1869) meddelas, att en runsten finnes »NO om Bergby, kullfallen». Platsen är utmärkt på kartbladet. I UFT h. 11 (1883) finnes ingen annan uppgift än den från Liljegren hämtade: »Bärby gärde». O. v. Friesen har år 1925 antecknat följande: »Stenen stod ursprungligen ca. 250 m. rakt norr om corps de logis på en rönjning å en skogsudde, vilken rönjning kallas runstensåkern. Den låg här upplagd på en berggrund i åkerns mitt omgiven av i jordytan uppstickande smärre stenar som möjligen äro rester av stensättningar. I fyrtio år legat under en gran i trädgården. Nu rest borterst i trädgården rakt norr om corps de logis.» Stenen, som ännu 1863 låg i ett dike i gårdet, har sedan blivit upplagd på en bergbacke i åkern och på 1880-talet framflyttad till gården. När den restes på sin nuvarande plats är ej säkert känt.

Granit, v. delen rödaktig, h. delen med en ljusare färgton. Höjd (över nuvarande markytan, 1,56 m., bredd 1,23 m. Ytan är tämligen skrovlig, särskilt på h. sidan. Ristningen är mycket ojämn, delvis tydlig, delvis ytterst svag och som det förefaller grunt huggen.

Inskrift:

fastbiarn . uk . iarl litu . rita stain . at . porstin . fapur sin . rinkia

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50

Fastbiorn ok Iarl letu retta stæin at Þorstein, faður sinn, ringia (?)

»Fastbjörn och Jarl läto resa stenen efter Torsten ringe (?), sin fader».

Till läsningen: Sannolikt finnes intet sk vid inskriftens början. Alla runor i de båda första namnen äro fullt säkra. 21 i är icke stunget. Intet sk kan spåras efter 23 a. Inskriftens båda p-runor (r. 31 och 40) ha formen D. T. o. m. 31—37 porstin äro runorna ganska djupt huggna. Det följande är betydligt mindre tydligt. Intet sk torde finnas efter 42 r. 43 s är ganska svagt.

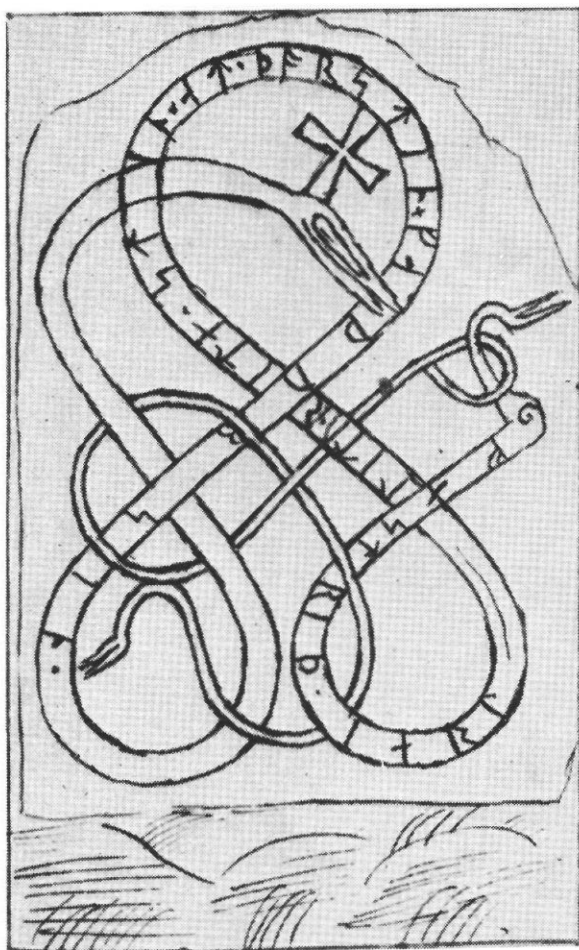

Fig. 434. U 907. Bärby, Vänge sn. Efter teckning av Rhezelius.

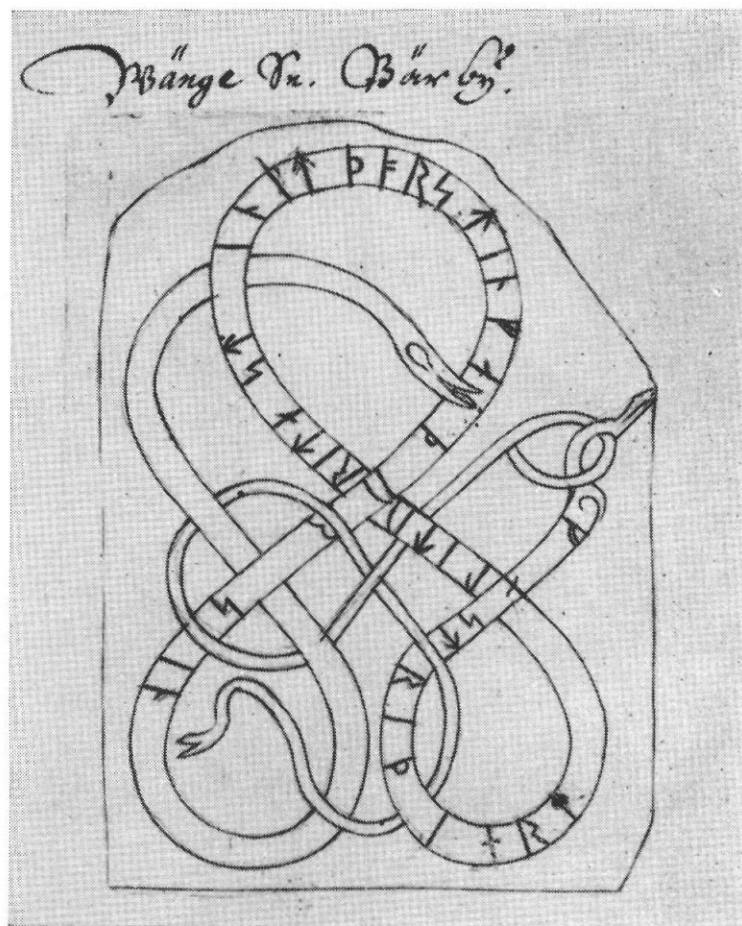

Fig. 435. U 907. Bärby, Vänge sn. Efter kopparstick av Bureus.

Men 44—45 är tydligt. Sista ordet 46—51 **ringia** är svagare hugget än inskriften i övrigt och därför svårt att i alla detaljer säkert fastställa. R. 47 kan möjligen läsas **a**, ehuru **i** synes vara det sannolika. Intet sk efter 51 **a**.

Caspar Cohl: **fastrip . . . iarl × litu rita stain · at þorstin × fapū sin** · R. 46—51 saknas. — Rhezelius (F a 6): **kair · litu · rita · stain · at · þorstin · fapū sin** · R. 46—51 saknas. F a 10: 1: **fastrip · iarl litu · rita · stin · at · þorstin × fapū sin** · — Bureus, F a 5: **fastrip · iarl · kair · litu · rita · stain · at · þorstin · fapū · sin** · — Hadorph och Leitz (B 429): **fastbiarn · uk · iarl litu rita · stain · at · þorstin · fapū · sin · ringia** · — Anders och Olof Celsius ha läst inskriften på samma sätt som B 429; ingen av dem har emellertid sett det sista ordet 46—51 **ringia**. And. Celsius har antecknat: »Ormslängan continuerade wäl vidare, men jag kunde intet se flera runor; ty det war med en hård massa öfwerwuxit.» O. Celsius anmärker: »Ringia ha dhe tagit uhr phantasien efter som der synas några dälдер. Dock icke sådana som kan göra detta ordet.» — Dybeck: **fastbiarn · uk · iarl · litu · rita · stain · at · þorstin · fapū · sin · ringia** · — v. Friesen: **fastbiarn · uk · iarl · litu · rita · stain · at · þorstin · fapū · sin rankia** · Om r. 47 anmärkes: »trol. ej i».

De olika läsningarna skilja sig åt väsentligen endast med avseende på inskriftens sista ord 46—51 **ringia**. Caspar Cohl och Rhezelius ha icke iakttagit det. En så skicklig och erfaren runolog som Olof Celsius förnekar uttryckligen, att det finnes där. Däremot har det iakttagits av Hadorph, Dybeck och v. Friesen. Det kan icke vara något tvivel om att runorna verkligen finnas där, ehuru avsevärt grundare huggna än inskriften i övrigt. Särskilt är detta påfallande vid en jämförelse med det närmast föregående 38—45 **fapū sin**. Ingenting i runornas form tyder på att 46—51 **ringia** skulle vara ristat av någon annan än inskriften i övrigt. Man frågar sig, vad orsaken kan ha varit till ristarens beteende. Med 38—45 **fapū sin** har minnesinskriften fått en naturlig avslutning; 46—51 **ringia** skulle kunna vara början till ett tillägg (**ringia at buanta sin** l. dyl.), som ristaren av någon anledning ej kommit att fullfölja. Det finnes gott om utrymme

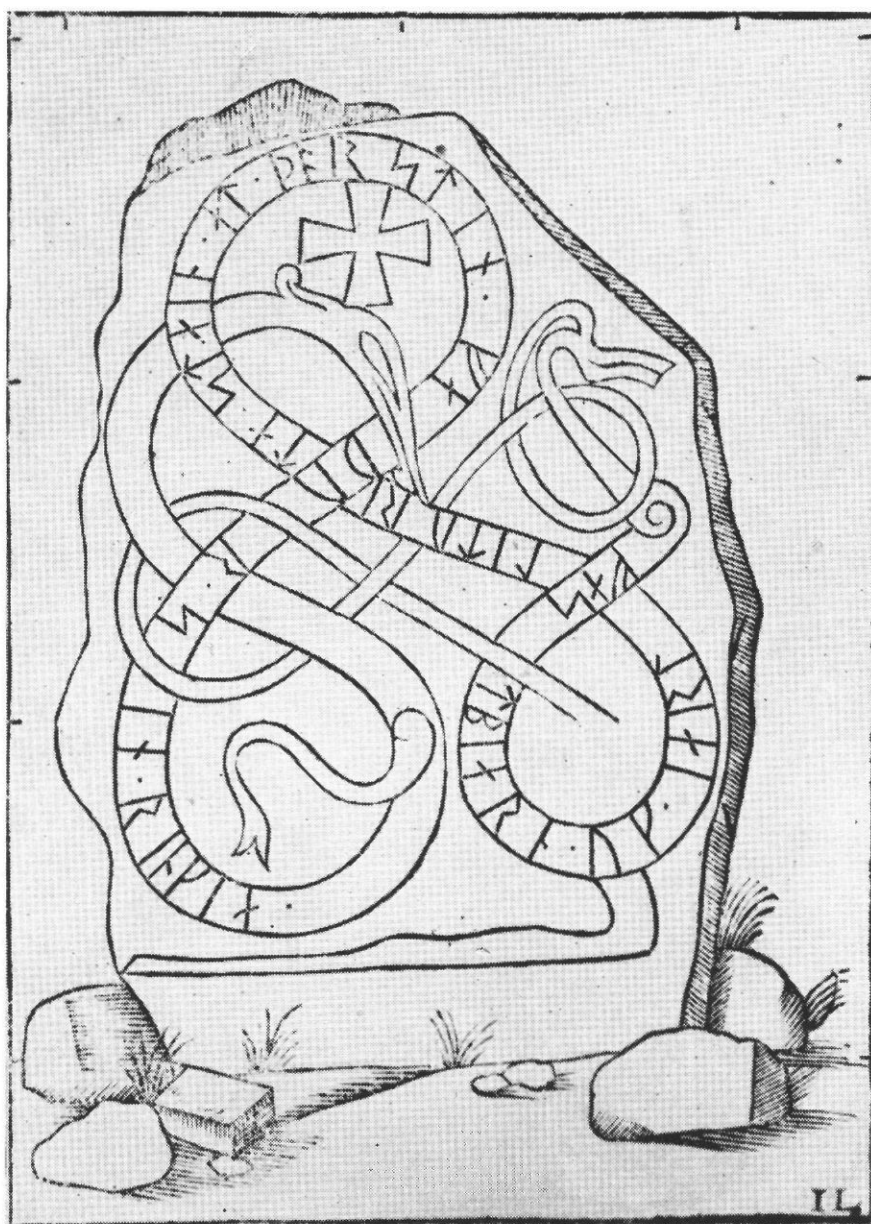

Fig. 436. U 907. Bärby, Vänge sn. Efter B 429.

för en fortsättning inom runslingan på v. sidan, som nästan är påfallande genom sin tomhet. Men någon naturlig tolkning erbjuder sig icke; något kvinnonamn **Ringia* eller **Rængia* är icke känt. Såväl Peringskiöld som Brate ha uppfattat 46—51 *rinkia* som ett tillägg till det föregående, som ett binamn till *Þorstæinn*. Peringskiöld översätter: »åt sin Faders Thorsten then kloke». Och Brate: »efter Torsten, sin fader, (med tillnamnet?) Spänne»; och han tillägger som förklaring: »Tillnavnet står i nom. för väntad ack. Jfr fvn. *hringja*, f. 'Spænde; lidet rundt Kar', som brukas som tillnamn: *Þorkatla hringja* Landnamabok, se F. Jónsson, *Tilnavne*, s. 238.» Om tillnamnet *hringia* (endast i exemplet *Þorkatla hringia*, mor till en landnamsman) se även E. H. Lind, *Norsk-isländska personbinamn*; Lind uppfattar det emellertid som femininform till det mera vanliga *hringr*, m., vilket som binamn nog i de flesta fall anger härstamning från Ringerike. I så fall faller parallellen med det norska *Þorkatla hringia* helt bort.

Om namnet *Fastbiorn* se Sö 237 och E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 99. Om *Iarl* se U 307 (där dock belägget från L 99 utgår).

Ristningen är oskickligt eller slarvigt huggen. Linjerna äro ojämna. Särskilt må påpekas den smalare ormslingan, som varken har huvud eller stjärt, liksom också den otympliga framfoten på runslingan och dess endast svagt antydda infogning i ormkroppen. Ornamentiken är otvivelaktigt i Öpirs stil. Brate har med skäl hänvisat till likheten med den av Öpir signerade U 566 (i Malsta sn, Roslagen). Man återfinner där en liknande ojämnhet i linjeföringen och i huggnings-tekniken. Detta är sålunda icke i och för sig ett skäl mot att U 907 också är ett verk av den

produktive men ofta mycket slarvige Öpir. Så mycket torde emellertid kunna påstås, att om U 907 är ristad av Öpir, så är det ett av hans svagaste verk. Snarare torde det vara en imitator.

Peringskiöld anmärker, att »Ormflätningen är här inrättad på det maner som Blacksta-stenen i Jomkil [U 918], huggen af Thordr hvilken lefwat för Vbbir». Att U 907 och U 918 skulle vara ristade av samme man, torde vara helt uteslutet.

Ristningen har upptill ett litet kors och längst ned en repstav, som så många av traktens runstenar. Se bl. a. U 910.

908. Fiby, Vänge sn.

Pl. 174.

Litteratur: B 430, L 112. J. Bureus, Fa 6 s. 67 n:r 99 (Bureus' egen uppteckning), s. 113 n:r 22 (Caspar Cohl), s. 216 n:r 257 (Rhezeliuss), Fa 5 n:r 478, Fa 1 s. 103; J. Rhezelius, Fa 10: 1 n:r 77; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta Ullerakerensia (1719), s. 334; O. Celsius, Svenska runstenar (Fm 60) 1, s. 43; UFT h. 11 (1883), s. 248; O. v. Friesen, Anteckningar (UUB); Handlingar i ATA 1948.

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckning (i Fa 10: 1); Bureus, kopparstick (i Fa 6 n:r 186); J. Leitz (och J. Hadorph), träsnitt (i Peringskiöld a. a. och B 430); v. Friesen foto (UUB).

Runstenen står på gårdsplanen 25 m. SSÖ om mangårdsbyggnaden, 7 m. V om grinden. Ristningsytan vetter åt NV.

Runstenen var känd redan av Bureus. Efter en teckning av Rhezelius hade han låtit göra ett kopparstick av ristningen. Platsen var enligt Bureus »Vidh Fijby» (Fa 6), »Fiby» (Fa 5), enligt Caspar Cohl »I Fiby giärde i Vänge Sockn», enligt Rhezelius »Widh Fiby i Wänge» (Fa 6), »Widh Fiby i Giärdet» (Fa 10: 1). — *Ransakningarna* (1672): »Fijby i giärdet enn steen på skrefwen.» Peringskiöld: »Fijby Runesten i Gärdet» (B 430: »Fiby»; L 112: »Fiby gärde»). — O. Celsius har granskat inskriften den 7 okt. 1726. — Stenen har därefter länge varit försvunnen. Den finnes icke upptagen i Dybecks *Runurkunder*. I beskrivningen till Geologiska kartbladet »Upsala» (1869) meddelas, att en runsten finnes »inmurad i en bro öfver en bäck vid Fiby, enligt uppgift». Samma uppgift upprepas i UFT h. 11 (1883): »Fiby gärde; nu inmurad i en bro öfver en bäck.» Stenen har sedermera, ovisst när, blivit framtagen och rest på sin nuvarande plats.

Röd, fältspatrik granit, med hård yta. Höjd (över nuvarande markytan) 2 m., bredd (över mitten) 0,71 m. Toppen är avslagen med en del av runslingan jämte korset. Ristningsytan är mycket gropig och ojäm. Det är egendomligt, att ristaren har nöjt sig med en så olämplig sten. Ornamentiken är icke illa anpassad efter stenens form. Ytan förefaller egentligen icke sliten. Men ristningen är grunt huggen, säkerligen på grund av det hårda grytet, och i stort sett ganska svåräst.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter B 430):

porir × lit hakua stain at binu fipur sin × ketilu[i × at × b]onta sin ×

Porir let haggva stein at binu, faður sinn, Kætilvi at bonda sinn.

»Tore lät hugga stenen efter binu, sin fader, Kättilvi efter sin man.»

Till läsningen: Intet sk vid inskriftens början. Om sk finnes efter 8 t, är ovisst. Som hst i 10 a har ristaren använt en korsande ornamentslinje, som har försetts med a-bst. 11 k är icke stunget. Intet sk efter 13 a. Om sk finnes efter 18 n och efter 24 u, kan icke avgöras. Alla runorna i namnet 21—24 binu äro fullt säkra. Ingen bst finnes huggen till 26 i. Om sk finnes efter 29 r, är ovisst. 34 e är stunget; pricken är icke särdeles djup, men dock säker. 43—44 on är otydligt.